

דף עט

'שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים' — מה שאמרו 'ביישנים', אין זה לפי מזגם הטבעי של ישראל, שהרי אמרו (ביצה כה): 'שלשה עזין הן: ישראל באומות, כלב בחיות, תרנגול בעופות'. אלא שהתורה היא שמשנה את תכונתם ליראת חטא ובושת פנים, וכמו שאמרו (בביצה שם) 'מפני מה נתנה תורה לישראל? מפני שהן עזין, ופירש רש"י: 'זנתנה להם תורה שיעסקו בה, והיא מתשת כחם ומכנעת לבם'.

וכן מבואר ממאמרם ז"ל: 'כל מי שאין לו בושת פנים, בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני' — הרי שמידה זו באה להם מן התורה. (מהרש"א. ולולא דבריו היה נראה שמה שאמרו 'עזין שבאומות' אין הכוונה ל'עזות פנים' ההפכית ל'בושת פנים', שזו אינה בישראל עם-קודש כלל, אלא הכוונה לעקשנות — 'עם קשה עורף', וכמו שפירש רש"י בביצה שם: 'עזים' — קשים להנצח, ומידה זו אינה עומדת בסתירה לביישנות. וע' דרך אחרת בחידושי אגדות למהר"ל דרך אחרת).

דף פ

חילול שבת על הצלת פגים

'...ובן שמונה מי קחיי, והתניא: בן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו, אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה? הכא במאי עסקינן כשנגמרו סימניו... אמרינן: האי בר ז' הוא, ואישתהווי הוא דאישתהי'...

— רבו הפירושים בסוגיה זו בבאור דברי רבי אבהו ובדברי רבי ורשב"ג. וכן השיטות חלוקות בפסק ההלכה. והשולחן ערוך (או"ח של, ז ח) פסק שתינוק הנולד בחודש השמיני להריון, ואף בספק-שמיני ספק-שביעי, כל שלא נגמרו שעריו וצפרניו — אסור לטלטלו, ואין מחללין עליו את השבת כדי שיחיה, שהרי הוא נפל. ויש חולקים וסוברים שעל ספק בן ח' ספק בן ז' — מחללין (ע"ש בבאה"ט ובבאור הלכה). אמנם, בזמנינו, שהצלת הפגים נפוצה, ברור שהדין שונה. וזו לשון הגרש"ז אויערבך שליט"א בספרו (מנחת שלמה סוף סי' לד):

'... דוגמא לדבר: בן שמונה, אשר חלילה לומר גם בזמננו ד'הרי הוא כאבן'. [מסופקני במי שנמצא כיום באיזו מדינה אשר אין שם אינקובטור, אם מותר לחלל שבת עבור חיי שעה של בן ח', כיון דבזמננו הם יכולים לחיות. וצריך עיון]. עד כאן לשונו. וכן פסק בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד קכג). וכן נטה בשו"ת שבט הלוי (ח"ג קמא).

[ובשה"ל תוך כדי דיונו על תינוק שהושלמה התפתחותו על ידי אינקובטור, כתב להסביר את שיטת רש"י בסוגייתנו שבן-שמונה כל עוד לא מלאו לו עשרים שנה, אין הוא ודאי בן קיימא, אשר הראשונים תמהו מאד, כיצד יתכן שגיבור ועושה מלחמה ידון כספק נפל, ומה סברא יש לומר שאדם מבוגר שהקים משפחה ובניו עמו, לא יתאבלו על מותו? והסביר שטעמו של רש"י הוא שכל שלא יכול להגיע לשנתו העשרים מחמת פגם שיש ביצירתו, אינו בגדר אדם חי ונידון כנפל לכל דינו. אך פשוט שכל שהאריך ימים והגיע לזקנה — אין זה נפל, אף אם כשנולד לא נגמרו שעריו וצפרניו, שהגדרתו של הנפל כל שאינו ראוי להתקיים ולהתפתח כאחד האדם].

וכל זה אמור אף ללא הטעם המוזכר בגמרא ד'אישתהווי אישתהי'. וממילא נשמע שגם אם הקדים הולד לצאת קודם שבעה חדשים, כל שיש אפשרות להצלתו לחיי-עולם ע"י אינקובטור — חייבים להצילו. (מובא בשש"כ פרק לו הע' כד מהגרש"ז א. ונראה שזה אף לדעת הראשונים שאין מחללים שבת על העוברים, בכה"ג מחללים — לדברי ה'באור הלכה' סי' של ד"ה או ספק).